

Een leger aan communicatiemedewerkers en andere coproducten van nieuws

Gepaatst: mei 2010. Laatste aanvulling: juni 2011

Het leger aan communicatiemedewerkers bij de overheid, instellingen en bedrijven nam de afgelopen jaren flink toe. Volgens een schatting in het rapport van de Tijdelijke commissie innovatie en toekomst pers (de [commissie-Brinkman](#)) telde ons land drie keer zoveel geschoolde beroepscommunicatoren als journalisten.

De commissie baseerde zich op onderzoek dat Frank van Vree en Mirjam Prenger in 2003 deden naar de public relations-sector in relatie tot de journalistiek. Zij vermoedden destijds dat de verhouding drie-op-één nog aan de conservatieve kant was. Alleen externe pr-medewerkers zijn meegeteld, niet de eigen voorlichters.

In het vervolgonderzoek *Gevaarlijk spel* kwamen zij op een verhouding van één op tien: 15.000 journalisten tegenover ongeveer 150.000 beroepscommunicatoren in de sector voorlichting en public relations. Het merendeel van deze medewerkers heeft overigens in de praktijk geen contact met de journalistiek.

Het is aan de journalistiek om tegenwicht te bieden, aldus Van Vree. 'Maar wat moet je als je steeds minder geld hebt?'¹

Is het bedreigend voor de onafhankelijkheid en geloofwaardigheid van de journalistiek als voorlichters hun informatie zo goed afstemmen op de journalistieke vraag dat zij per saldo het werk van de journalist doen, vroegen Prenger en Van Vree zich af in *Schuivende grenzen*.² Zij concludeerden dat voorlichters de nieuwsgaring kunnen belemmeren, maar ook met behulp van 'onderhandelingsjournalistiek' kunnen bewerkstelligen dat journalisten informatie verzwijgen, onvolledig doorgeven of om andere dan journalistiekinhoudelijke redenen brengen. In deze gevallen maken journalisten misbruik van hun positie (p. 125).

Journalisten aan het pr-infuus

De professionele, onafhankelijke journalistiek wapent zich veel te weinig tegen de groeiende invloed van voorlichters, pr-adviseurs en communicatiemedewerkers, concluderen Mirjam Prenger, Leendert van der Valk, Frank van Vree en Laura van der Wal in hun

vervolgonderzoek naar de relatie tussen pr/voorlichting en journalistiek. 'Journalisten zien veel collega's aan het "pr-infuus" liggen en communicatiestrategen zijn tevreden over de mate waarin zij hun boodschap kunnen "wegzetten" in de media.'

Hoe kun je de macht controleren als je jezelf afhankelijk hebt gemaakt van de welwillendheid van diezelfde macht? Hoe kun je spreken van een 'spel' als je bereid bent de touwtjes ervan uit handen te geven? Hoe kun je refereren aan een 'oorlog' als je schrikt zodra de tegenstander ook maar een wenkbrauw optrekt, aldus de auteurs van *Gevaarlijk spel*.³

Voorlichters en pr-functionarissen 'subsidiëren' de journalistiek met gratis informatie en verwachten in ruil hiervoor publiciteit en legitimering. Zij hopen dat via de journalistieke weg de koppeling van hun belang aan de verstrekte informatie minder zichtbaar is en dat de boodschap aan geloofwaardigheid wint dankzij de vermeende onafhankelijkheid en objectiviteit van de journalist.⁴

Vrijwel alle internationale onderzoeken wijzen uit dat de invloed van voorlichters de laatste decennia is gestegen.⁵ De voorlichtings- en pr-branche breidde wereldwijd uit, de concurrentie tussen media nam sterk toe, evenals de werkdruk van journalisten. Zij besteden aanzienlijk meer tijd aan het verwerken van door de pr- en voorlichtingsindustrie gefabriceerde informatie dan aan eigen nieuwsgaring.⁶

Videopersberichten

Overheidsinstanties, non-profitorganisaties en bedrijven laten videopersberichten produceren: kant-en-klare, professioneel gemaakte filmpjes die gratis worden verstrekt aan nieuwsprogramma's en zo in een uitzending of op een website kunnen worden gebruikt.

Voor nieuwsredacties betekenen ze een besparing in tijd en kosten. Zo liet de Inspectie voor de Volksgezondheid in 2007 een videopersbericht maken over de gevaren van het kopen van medicijnen via internet. Het *NOS Journaal* maakte er gebruik van.

In de Verenigde Staten zeggen eindredacteuren van televisiestations weinig met dit soort videopersberichten te doen. De overgrote meerderheid zegt ze zelden of nooit te gebruiken, omdat ze tegen de principes van de onafhankelijke journalistiek ingaan. Als ze toch worden

gebruikt, dan hooguit voor een deel en na controle door de redactie of de feiten kloppen. Aldus de uitkomst van een [enquête](#) door onderzoekers van twee Amerikaanse universiteiten. Niet bekend is of de werkelijke gang van zaken op redacties overeenkomt met wat de ondervraagde eindredacteuren zeggen.

Zie ook: De ongemakkelijke relatie van journalisten, politici en voorlichters, en Nieuwsbronnen en het checken van feiten.

Noten

1 *Het Parool* 24 juni 2009.

2 M. Prenger & F. van Vree (2004). *Schuivende grenzen. De vrijheid van de journalist in een veranderend medialandschap*. Amsterdam, NVJ, p. 34.

3 M. Prenger, L. van der Valk, F. van Vree & L. van der Wal (2011). *Gevaarlijk spel. De verhouding tussen pr&voorlichting en journalistiek*. Diemen, AMB, pp. 139-140. Zie ook <http://gevaarlijkspel.denieuwereporter.nl>.

4 T. Rennen (2000). *Journalistiek als kwestie van bronnen*. Delft, Eburon, p. 104.

5 A. Davis (2002). *Public relations democracy. Public relations, politics and the mass media in Britain*. Manchester University Press. R. McChesney (2003). The problem of journalism: a political economic contribution to an explanation of the crisis in contemporary US journalism. *Journalism Studies* 4 (3), pp. 299-329. J. Lewis, A. Williams, B. Franklin, J. Thomas & N. Mosdell (2006). *The Quality and Independence of British Journalism. Tracking the changes over 20 years*. www.mediawise.org.uk. N. Davies (2008). *Flat Earth News*. Londen: Chatto & Windus.

6 Prenger & Van Vree (2004), p. 38.